

3. ENSIMMÄISEN ASTEEN EPÄYHTÄLÖ

Epäyhtälö muodostuu, kun kaksi lauseketta merkitään erisuuriksi merkillä $<$, $\leq$, $>$ tai $\geq$.
Epäyhtälön ratkaisemisella tarkoitetaan sen kaikkien ratkaisujen määrittämistä. Epäyhtälön ratkaisut muodostavat **ratkaisujoukon**.

Esim. 1 Ratkaise epäyhtälö $3x > 15$

$$\begin{aligned} 3x > 15 & \quad ||: 3 \\ x > 5 \end{aligned}$$

Epäyhtälön ratkaisujoukko on usein jokin **reaalilukuväli**.

Avoim väli ei sisällä päätepisteitään:

$$a < x < b$$

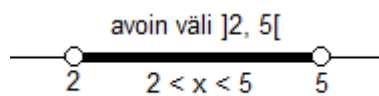
Suljettu väli sisältää päätepisteensä:

$$a \leq x \leq b$$

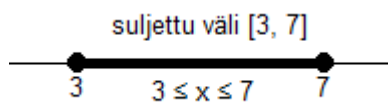
Puoliavoin väli sisältää toisen päätepisteen:

$$a \leq x < b \quad \text{tai} \quad a < x \leq b$$

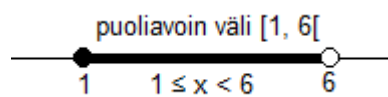
Esim. 2 a)

b)

c)

Epäyhtälö säilyy yhtäpitävänä, kun

1. epäyhtälö käännetään ympäri

2. molemmille puolille lisätään tai vähennetään sama luku

3. molemmat puolet kerrotaan tai jaetaan samalla (nollasta eroavalla) luvulla

Esim. 3 Ratkaise epäyhtälö

a)

$$\begin{aligned} x - 2 &< 5 \\ x &< 5 + 2 \\ x &< 7 \end{aligned}$$

b)

$$\begin{aligned} x + 5 &\leq 2x + 6 \\ 2x - x &\geq 5 - 6 \\ x &\geq -1 \end{aligned}$$

Esim. 4 Ratkaise epäyhtälö $\frac{x+4}{3} < \frac{2x+5}{4}$

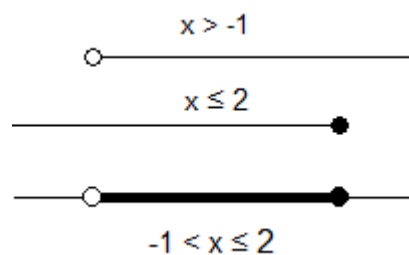
	$\frac{x+4}{3} < \frac{2x+5}{4}$
kerrotaan 12:lla	$12 \cdot \frac{x+4}{3} < 12 \cdot \frac{2x+5}{4}$
supistetaan	$4(x+4) < 3(2x+5)$
poistetaan sulut	$4x+16 < 6x+15$
siirretään termit	$4x-6x < 15-16$
yhdistetään termit	$-2x < -1$
jaetaan -2:lla (suunta kääntyy)	$x > \frac{1}{2}$

Kaksoisepäyhtälön molempien puolien on oltava aina voimassa. Saadaan useimmiten kaksi epäyhtälöä, jotka ratkaistaan erikseen.

Esim. 5 Ratkaise kaksoisepäyhtälö $1 < x + 2 \leq -2x + 8$

$1 < x + 2$	ja	$x + 2 \leq -2x + 8$
$1 - 2 < x$	ja	$x + 2x \leq 8 - 2$
$x > -1$	ja	$3x \leq 6$
		$x \leq 2$

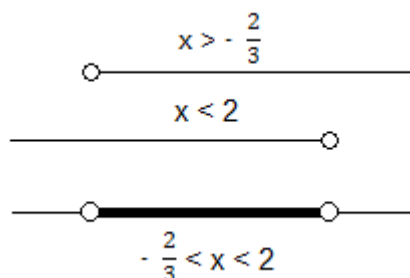

Itseisarvoepäyhtälö ratkaistaan usein kaksoisepäyhtälönä

$ x < a$	$\Leftrightarrow$	$-a < x < a$
$ x > a$	$\Leftrightarrow$	$x < -a$ tai $x > a$

Esim. 6 Ratkaise itseisarvoepäyhtälö $|3x - 2| < 4$

yhtäpitävä kaksoisepäyhtälö	$3x - 2 > -4$	tai	$3x - 2 < 4$
lisätään 2	$3x > -4 + 2$	tai	$3x < 4 + 2$
yhdistetään termit	$3x > -2$	tai	$3x < 6$
jaetaan 3:lla	$x > -\frac{2}{3}$	tai	$x < 2$

Esim. 7 Ratkaise itseisarvoepäyhtälö $|2x - 1| \geq 3$

$$|2x - 1| \geq 3 \Leftrightarrow$$

$$2x - 1 \leq -3$$

$$2x \leq -2$$

$$x \leq -1$$

tai

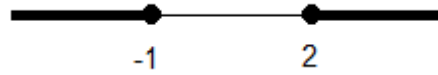
tai

tai

$$2x - 1 \geq 3$$

$$2x \geq 4$$

$$x \geq 2$$

TEHTÄVÄT

Ratkaise epäyhtälö tai kaksoisepäyhtälö tehtävissä 1 – 12

1. a) $x + 2 < -5$

b) $-11 + x \geq -7$

c) $12 \leq y + 9$

d) $10 > y + 8$

e) $5u + 2 > 4u - 3$

f) $9t - 10 \leq 10t - 7$

2. a) $12x < -48$

b) $-5s \geq 35$

c) $-16t < -32$

d) $\frac{y}{2} \leq -3$

e) $-\frac{1}{4}z < \frac{2}{3}$

f) $-\frac{5}{14} \geq \frac{15v}{7}$

3. a) $2x - 3 < 3x + 5$

b) $-y + 2 \geq 3y + 6$

c) $s - 3(s - 1) > 2(s + 1) + 1$

d) $4(t - 10) < 3(t - 12)$

4. a) $\frac{2x-1}{3} \geq 4$

b) $\frac{6y-7}{3} < \frac{7-y}{3}$

c) $\frac{3x-4}{12} > \frac{1}{6}$

d) $\frac{z+4}{5} \geq \frac{2z+1}{7}$

5. a) $\frac{x-1}{2} - \frac{x-2}{6} < x - \frac{1}{3}$

b) $\frac{x+1}{2} - \frac{2x-1}{3} \geq \frac{x+3}{6}$

6. a) $x \geq \frac{2x-3}{4} - \frac{x-2}{2}$

b) $\frac{x}{3} - \frac{x-3}{2} < x + \frac{x+6}{3}$ [s89]

7. a) $\frac{2x+3}{3} - \frac{1-x}{6} < 2x$

b) $\frac{1+x}{3} - \frac{1+x}{4} \geq 1$

8. a) $0 < 2x - 4 < 8$

b) $-12 \leq 7x - 2 < 1$

9. a) $x - 3 \leq 0 \leq 1 - x$

b) $5x - 1 < 1 - x \leq 5x + 5$

10. a) $|2x + 1| \leq 1$

b) $|3x - 5| < 2$

c) $|3x - 7| > 2$

d) $|2x + 5| \geq 3$

11. a) $\frac{2}{3}(x - 2) > \frac{4}{5}x - 1$ [s83]

b) $3(x + 4) < 12(15 + 2x)$ [s84]

12. a) $|x + 12| \leq 3x$

b) $|x| < 2x - 9$

13. Millä x:n arvoilla on voimassa

a) $-3 < x + 2$ ja $x + 1 \leq 3$

b) $-3 > 2x - 3$ ja $5x - 3 < 7$

c) $2x - 6 < -4$ tai $x + 3 \geq 2x$

d) $9 + 4x \leq 1$ tai $-8 < 7x - 1$

14. Millä luvun a arvoilla epäyhtälöllä $ax > x + 1$ on ratkaisuna $x > 2$

15. Ratkaise epäyhtälö $|x - a| < x$ kaikilla vakion a arvoilla [s86]

16. Ratkaise epäyhtälö $3x - 1 > 2|x|$ [k78]

17. Määritä kaikki vakion a arvot, joilla $|x + 5| + |x + a| = 0$ on ratkaisu [k79]

VASTAUKSET

1. a) $x < -7$
d) $y < 2$
  2. a) $x < -4$
d) $y \leq -6$
  3. a) $x > -8$
  4. a) $x \geq 6\frac{1}{2}$
  5. a) $x > \frac{1}{4}$
  6. a) $x \in R$
  7. a) $x > \frac{5}{7}$
  8. a) $2 < x < 6$
  9. a) $x \leq 1$
  10. a) $-1 \leq x \leq 0$
c) $x < \frac{5}{3}$ tai $x > 3$
  11. a) $x < -\frac{5}{2}$
  12. a) $x \geq 6$
  13. a) $-5 < x \leq 2$
c) $x \leq 3$
  14. a) $a = \frac{3}{2}$
  15. $x > \frac{a}{2}$, kun $a > 0$
  16. $x > 1$
  17. $a = 5$
- b) $x \geq 4$
e) $u > -5$
  - b) $s \leq -7$
e) $z > -\frac{8}{3}$
  - b) $y \leq -1$
  - b) $y < 2$
  - b) $x \leq 1$
  - b) $x > -\frac{1}{3}$
  - b) $x \geq 11$
  - b) $-\frac{10}{7} \leq x < \frac{3}{7}$
  - b) $-\frac{2}{3} \leq x < \frac{1}{3}$
  - b) $1 < x < \frac{7}{3}$
d) $x \leq -4$ tai $x \geq -1$
  - b) $x > -8$
  - b) $x > 9$
  - b) $x < 0$
d) $x \leq -2$ tai $x > -1$
- c) $y \geq 3$
f) $t \geq -3$
  - c) $t < 2$
f) $v \leq -\frac{1}{6}$
  - c) $s < 0$ d) $t < 4$
  - c) $x > 2$ d) $z \leq 7\frac{2}{3}$

